

От заглавие като предложеното в случая се очакват като че ли по правило сравнения, изводи за движение на творчески тенденции, за следване, разминаване и скъсване с традиции и т. н. Когато обаче става дума за съвременници и приятели, за творци от едно поколение и дори от един литературен кръг, темата за диалога между поколенията се проектира върху конкретния диалог между формиращите се при еднакви условия творчески индивидуалности.

Отношението Георги Райчев — Димчо Дебелянов съдържа материал за реставриране на своеобразния диалог между двама твърде различни представители на поколението, започнало литературната си дейност около средата на първото десетилетие преди войните. В литературно-исторически контекст този диалог е двуетапен. През октомври 1916 г. със смъртта на Димчо Дебелянов на фронта приключва първата му част — около 7—8 години сериозна и противоречива творческа дружба, нежно приятелство, изпъстрено с любопитни стълкновения и спорове върху изкуството и живота.

Какво са били по това време един за друг двамата приятели? Разбира се, тяхната дружба е само елемент от общата атмосфера в литературното общество около Димитър Подвързачов, обединено от стремежа да търси свои пътища в изкуството. Но двустранната връзка Райчев — Дебелянов има едновременно с това и своя характерност, своя психология на контактите, свои отлики в духовното общуване. За по-младия Димчо Дебелянов са били необходими и серафичната духовност на Лилиев, и бликащият, често пъти тъжен хумор на Подвързачов, и откровената непосредственост и приземеност на Райчев, и връзките с още много и различни хора.

А Георги Райчев, който се е респектирал от духовния ръст на Лилиев и от откровената и безпощадна критика на Подвързачов, е критично настроен към бохемството на своя обичан приятел Димчо, към неговите бягства понякога от професионалното литературно общество. Райчевата любов към спора и Дебеляновата разгорещеност след една-две чаши са ставали причина за чести среднощни спречвания между двамата приятели, забравяни още на следващия ден след обичайното извинение на Дебелянов и прошката на Георги Райчев. „Казаха ми, Гюро, — пише поетът на една картичка, която пъхва под вратата на приятеля си на 27 юни 1911 г., — че си свиря съм извършил едно безобразие повече — нахвърлил съм се срещу тебе съвсем безосновно. Мене ми е искрено мъчно — ти навярно ще разбереш това и ще ме извиниш? Димчо.“¹

Нищо подобно обаче в поведението на Димчо Дебелянов не е било в състояние да помрачи приятелските чувства на Георги Райчев към него. Необикновеният лирически талант на поета, голямата отговорност към изкуството, добротата в характера, чистотата на мислите и делата му са извиквали тези чувства спонтанно, превръщали са приятелската обич в своеобразен вътрешен нравствен императив за Георги Райчев. След много години той си спомня как отказал на баща си да го направи собственик на дворно място в Лозенец: „Собственик! Аз — собственик! Ами какво ли ще каже Димчо Дебелянов, ако се научи за това? Ами какво ще кажат другите приятели? ... Тръпки ме побиха. Не, казах аз на баща си, не искам да купувам място, не ми трябва...“²

Така общуването с Димчо Дебелянов, Николай Лилиев и Димитър Подвързачов е формирало поведението на Георги Райчев, намесвало се е в постъпките му, извисявало е неговия дух.

„Когато се запознах с Георги Райчев — пише Константин Константинов, — стори ми се, че той прилича донякъде на Димчо Дебелянов: и той беше приказлив, обичаше да се шегува, имаше куп весели псевдоними, с които подписваше стиховете си. Трябваше да мине известно време, за да го видя малко по-друг.“³

Тази прилика, която е доловил Константин Константинов в началото на общуването си с Георги Райчев, не е просто подражание, а по-скоро външен израз на необикновения стремеж

¹ Георги Райчев. Спомен за Димчо Дебелянов. — Изкуство и критика, IV, 1941, с. 333.

² Г. Караславов. Спомена за Георги Райчев. — Изкуство, г. III, 1947, кн. 2, с. 133

³ К. Константинов. Път през годините. С., 1959, с. 153.

умладия писател за приобщаване към духа на средата, в която е попаднал и която магнетично го привличала. Нека си припомним, че по това време, в края на първото и началото на второто десетилетие на века, Георги Райчев все още не е този, който остави своето име в литературата ни и нищо чудно, че К. Константинов го е възприел под знака на Димчо Дебелянов. Очевидно още в самото начало в отношенията между двамата доминира по-младият Дебелянов.

В монографията си за Георги Райчев Елка Константинова изтъква, че кръгът на поетите-символисти влияе в известен смисъл вредно на писателя, защото го „отклонява временно от неговия сигурен и верен път на реалистичното творчество“. Но, от друга страна, тя разкрива и положителната им роля за културното израстване на Георги Райчев, за психологическото му вгълбяване и изграждането на литературния му вкус.⁴ Щастие за него е, че попада в тази „топла среда на чисто съреchnerване“, в която както у Дебелянов, така и у него се изгражда съзнанието, „че да си писател не е работа, която може да се върши с лека ръка, без особена подготовка, а е тежък сизифовски труд“ (Димитър Подвързачов).

Налага се един основателен извод, произтичащ от творческото развитие на двамата: че докато средата стимулира развитието на Дебеляновия талант, при Георги Райчев създава предпоставки за отклонения и лутания. Влиянието на средата и за двамата е особено съществено, защото тя е съзнателно избрана и предпочетена. И все пак на Георги Райчев, за разлика от Димчо Дебелянов, липсва една твърде съществена страна на големия талант (или поне се проявява по-късно и в по-малка степен) — чувството за собствена мяра при ориентиране в литературното пространство на традицията и съвременността. Белетристичното му майсторство зрее бавно. Преди войните той търси себе си между жанровете на лириката, хумора и белетристиката. Стиховете му са постоянен повод за критика от страна на приятелския литературен кръг, който бързо израства естетически, и по време на войните въпреки предпочитанията си към модернизма е вече твърде наясно както по въпросите на естетиката му, така и за съдбата на школите в изкуството. Впрочем това проличава в широката естетическа програма на „Звено“ през 1914 г., чийто еkleктизъм не е стихнен, а съзнателен, съобразен с националната литературна ситуация.

Неспокойните търсения на Георги Райчев по това време и в областта на прозата са се превърнали в повод за размисъл и дискусии върху актуалните за всяко време въпроси — отношенията между родно и чуждо, преодоляването на външните влияния и начините да откриеш свой път в изкуството, мястото на писателя в неговата съвременност. Но конкретният диалог между Райчев и Дебелянов по тези въпроси освен в писмата и спомените е и художествено документиран още през 1912 г. в една творба от малко известната проза на поета — в есето му „Писмо от село“, публикувано във в. „Камбана“ (бр. 1541, 6 май 1912). В спомените си Георги Райчев разказва, че това есе е посветено на него: „Четох „Писмото“ и все си мислех, че се обръща към мене.“⁵ В един разговор след това Димчо Дебелянов му казал, че задраскал посвещението, защото му се видяло много „сентиментално“. Очевидно поетът е искал текстът му да се възприеме достатъчно сериозно и без да се свързва с конкретния адресат.

„Не помня — започва Димчо Дебелянов — обещавал ли съм да ти пиша и не зная дали тъй отдалечени един от друг — не сме престанали вече да се събираме. Все едно! Писмото ми ще те намери дето и да си, и захвърлиш ли го с насмешка, или го скъташ, за да го препрочетеш някога, аз няма нито да се оскърбя, нито да се зарадвам, когато узная неговата участ. Почнал бях без това предисловие, в тона на което мнозина у нас млади хора пишат стихотворения в проза, пълни с много красива празнота...“

...Зная, че ти, макар и още млад, минаваш за писател и мнозина възлагат надежди на тебе. В някой от твоите стихове и разкази наистина е отразен един роден талант. Ти сам чувстваш това и уверено гледаш напред, несплашван нито от несретите в своя живот, нито от апатията към твоите усилия, която ще срещнеш в живота на другите. Ти живееш в София само защото съзнаваш, че ти е необходима широка духовна култура и затова с достойна настръвненост купуваш и четеш книгите на новите руски писатели или на френските и немските, ако си сполучил да понаучиш езика им. Всяко ново явление било в нашата, било в чуждите литератури силно те вълнува, ти ходиш на всяка нашенска пиеса в Народния театър и водиш ожесточени спо-

⁴ Елка Константинова. Георги Райчев. С., 1982, с. 53.

⁵ Д. Дебелянов, Н. Лилиев, Г. Райчев в спомените на съвременниците си. С., 1967, с. 131.

рове отпосле върху нейните достойнства и недостатъци. И когато се срещаш лице с лице с обикновените нужди на живота, ти се чувствуваш отчужден и тогава у теб се ражда гордото съзнание, че си надминал времето си и най-после си успял да се заключиш в своята *tour d'ivoire*,⁶ отдето съзерцаваш образа на вечната красота. Аз зная твоите възторзи и униния, зная твоите желания, познавам образа на всеки твой ден. И затова, когато седях на малката цветна могила и гледах едно от най-дивните поля на моята родна земя, аз си спомних за тебе с една съжалителна и тъжна усмивка. Наистина колко малък и жълтък ще останеш ти, ако след като прегориш и отрезвееш в София, не дойдеш да подириш тука своя изгубен път. Да дойдеш не с предубеждението на маниак спрямо живота, който тука се живее. Да забравиш празните приказки на мнозина безсилни за безсилието му. Да го погледнеш през очите на един успокоен съзерцател, който е научил много истини от чуждите жреци на художеството и да подириш средства за възпитаването им в наши образи. Защото, повярвай, почти никой не е направил у нас силна и явна стъпка към този подвиг. Само тогава ти ще видиш грамадната безценност на много ценни за тебе сега словосъчинения по страниците на нашите списания или на сцената на Народния театър. . . .

. . . Зная, че ти си готов да наречеш наивност това, което ти говоря, но то едва ли ще престане да бъде истина, дори ако го наречеш недомислие. . . Но нали не беше излишно да ти се напомни, че един широк път, един дълъг път, около който кипи силен и пъстър живот, спокойно чака ония, които за своя шага тъй нехайно са го забравили. . . .“

В този така простиран цитат от есето на Дебелянов проличава, че през 1912 г. поетът вече е имал определена концепция за литературното творчество, която, възпята в този конкретен текст, добива смисъл на естетическа програма. Все още обаче нестабилен в творческите си търсения и усилия, решил на всяка цена да скъса с провинциализма, Георги Райчев не е бил в състояние в момента да възприеме прозренията на Димчо Дебелянов. Малко комично звучи неговата увереност за смисъла на писмото, който се опитва да възпроизведе в спомена си години по-късно: „Основната мисъл на писмото беше, че напразно идеализират провинцията — там е празнота, скука, скудоумие — и че каквото ценно има, то е все пак само в София. . .“⁷

Но грешката в спомена на писателя идва и от факта, че диалогът по тези въпроси не е само двустранен. В него участвуват всички представители на поколението. Дебелянов и Лилиев са били на противоположни мнения за влиянието на града върху творческата личност. Според Лилиев „селската обстановка може да е прекрасна за почивка, но тя никак не подхожда за човек, който иска да следи културата, да живее с идеалите на своето време“⁸. Райчев в случая перифразира мнението на Лилиев по този въпрос, който, разбира се, не изчерпва проблемите на писателя — техен съвременник, коментирани в есето на Димчо Дебелянов. Всъщност едва ли правдоподобие на Райчевите реминисценции е толкова важно, колкото до каква степен тази дискусийна атмосфера е стимулирала творческото развитие на Димчо Дебелянов и Георги Райчев. Дебеляновата убеденост в истините, които не просто е искал да сподели с приятеля си, а да ги заяви като естетическа програма, е доказана от развитието на неговото творчество. През същата 1912 г. той създава такива творби като „Гора“, „Самотници“, „На Пенчо Славейков“, „Да се завърнеш в бащината къща“, ражда се замисълът му за „Легендата“ и за още осем такива поеми, които не е успял да осъществи. В есето си „Писмо от село“ поетът е формулирал своята идея за художествено единство, която се е превърнала в цел и смисъл на творчеството му много по-рано. Може би затова така убедително ми прозвуча анализът на Валентина Радинска на стихотворението „Гора“, направен върху фона на романа „Пан“ от Кнут Хамсун — една от любимите книги на поета.⁹

Големият диалог на Дебеляновата поезия с читателите и критиката започва едва след смъртта на поета; оттук нататък и диалогът Райчев — Дебелянов придобива друга характеристика — той се пренася изцяло в единия опонент, вънговия вътрешен свят. Координатите на този диалог-

⁶ Кула от слонова кост (фр.).

⁷ Д. Дебелянов, Николай Лилиев, Г. Райчев в спомените на съвременниците си. С., 1967, с. 131.

⁸ Д. Дебелянов. Съчинения. Т. II. С., 1974, с. 170.

⁹ В. Радинска. Биография на едно стихотворение. — Литературна мисъл, 1982, кн. 3.

монолог вече стават по-трудно доловими, но търсеният поглед ще ги открие и в резултатите от творческата зрелост на Георги Райчев, и в неговото гражданско и човешко поведение.

Почти веднага след смъртта на Димчо Дебелянов Георги Райчев по свое желание заминава за Южния фронт като военен кореспондент. Среща се и разговаря с войниците и офицерите, с които е дружил поетът, ревниво събира всеки спомен за него и дълго след войната буквално неистово се носи след всяка случайно попаднала му негова следа. На Георги Райчев ние дължим два от шедьоврите на Дебеляновата лирика — „Един убит“ и „Сиротна песен“.

Там, на Южния фронт, под разтърсващите впечатления от войната, в размисъл за смисъла на човешките жертви, за живота и смъртта, Георги Райчев открива сам своите истини за изкуството — отърсва се от книжните и преднамерени схеми. Там, на фронта, той създава своята повест „Мъничък свят“, в която „вече са осъществени художествено намеренията и амбициите на цялото му ранно творчество“¹⁰, и с която се установява неговото сериозно присъствие в литературата. Според Елка Константинова войната — и то Първата световна — изиграва решаваща роля във формирането на собствения художествен свят на писателя. „Съзнанието му, претоварено от кошмарни впечатления и ужаси“ е вече подготвено за „творческо възприемане на любимите му автори — Достоевски и Пшибишевски“¹¹.

Най-конкретният път към диалога между мъртвия и живия са спомените. Известно е, че споменът като текст в много голяма степен характеризира собствения си автор. След смъртта на Димчо Дебелянов всичките му приятели реагират по свой начин на спомена си за него. Подвързачов не крие, че е ревнив към спомените си за Дебелянов; Лилиев също не е склонен да разказва подробности, а само сменливо разгръща няколко страници от писмата на Дебелянов до себе си, за да подкрепи високите си художествени оценки за творчеството му.

Спомените на Георги Райчев за Димчо Дебелянов представляват интересна гледна точка към отношенията между двамата. В тях най-безизкусно и естествено са проявени онези метаморфози, преоценки и комплекси, които смъртта внася в отношенията между хората, пренасяйки живия образ в идеалните сфери на съзнанието.

Георги Райчев до края на живота си пише спомени за Димчо Дебелянов. Искрено, сърдечно, откровено до самокритичност той непрекъснато възкресява моменти от приятелството си с поета, непрекъснато ги обогатява и анализира. Колкото са минавали годините и са увеличавали дистанцията във времето от приятелството му с Дебелянов, толкова повече всеки факт, дори и най-предизвикателният, от биографията на тази бохемска младост, е придобивал друга значимост в ценностните представи на писателя, наслаждал се е към елементите от духовната биография на поколението им. Една част от тези спомени на Георги Райчев са останали непубликувани и се пазят от наследниците му в личния архив на писателя. Не са известни все още и писмата на Димчо Дебелянов до него.

Повод да се замисля върху особеностите на връзката между Райчев и Дебелянов ми даде една страница от тези непубликувани спомени, която ми попадна съвсем случайно. В нея Георги Райчев разказва за великото щастие, което е изпитал в един от най-страшните и най-тъжните дни на своя живот. Било по време на бомбардировките над София, когато домът му, събиран с години от дребната чиновническа заплата, бил разрушен до основи. Един ден, ровейки из развалините, за да окрие нещо случайно запазено, писателят изведнъж попаднал на едно вързопче с писма, в което той познал писмата на Димчо Дебелянов. Изведнъж сякаш образът на приятеля изплувал из небитието, сякаш сам той дошъл в този страшен час да му протегне десница за помощ.

Спомените на Георги Райчев за Димчо Дебелянов — едни от най-подробните и описателните, най-критичните и самокритичните — излизат от обсега на съкровеното и се превръщат в откровение, в порив да се възпълнят в художествен документ. Така се ражда книгата „Димчови страници“ — едно ново уверено връщане на вече утвърдения белетрист към лирическото слово, след като е написал драмата-легенда в стихове „Еленово царство“.

„Димчови страници“ представлява цикъл от девет стихотворения, сюжетно организирани в спомените на Георги Райчев за живия Димчо Дебелянов и за пренасянето на неговите кости

^{10,11} Елка Константинова. Цит. кн., с. 104 и 102.

от Демирхисар в родната му Копривщица. Тези стихотворения са своеобразен реквием на Георги Райчев за Димчо Дебелянов и така били възприети при изпълнението им на 19 август 1934 г. На този ден бил открит надгробният паметник на поета в Копривщица, дело на скулптора Иван Лазаров.

Трагическото въведение в първото стихотворение „Спомен“ припомня друга нелепа смърт — само две години преди Дебеляновата, — смъртта на Яворов. . . Поетът, в чието лице поколението на Райчев и Дебелянов вижда своя водач, поетът, който сам е видял в лицето на Дебелянов най-талантливия сред младите. Георги Райчев започва с този спомен не за да постави и той Дебелянов редом с Яворов. През 1934 г. критиката вече е сторила това. Но когато се отбелязва 20-годишнината от самоубийството на Яворов и отново започват да съкрат езиците на клеветата, писателят се чувства задължен да започне именно оттам възкресяването на най-извисените спомени в своя живот. В това стихотворение той не прави друго — просто възпроизвежда лирически конкретния си спомен; а за това, че смъртта на Яворов за Георги Райчев е плътно свързана и със спомен за приятеля му Димчо, ни подсеща и Дебеляновото есе „Прошаване с Яворов“.

Двата текста — лирическият разказ на Георги Райчев и есеистичният на Димчо Дебелянов — се допълват така, че денят, свързан със смъртта на Яворов, картината на настроенията в него се обогатява с конкретни подробности и детайли. Оказва се, че есето на Д. Дебелянов още в самото си начало внася една загадка, която се разплита в текста на първото стихотворение от цикъла. „Пак тъй *двамина* (курс. м. — Н. А.) — започва Димчо Дебелянов — ходихме преди години да се простим с един друг наш поет, свършил като Яворова. И тогава беше слънчев ден. София беше пак така, сякаш изведнъж отчуждена за сърцата ни, поради спокойствието, с което преживяваше страшния край на един от своите най-достойни подранили гости. И тогава ние разменяхме само откъслечни думи — толкова, както и сега, ни се виждаше излишно и може би срамно да оплакваме шумно един покойник, пред смъртния одър на когото мълчанието говори така величаво.“

Очевидно другият поет, с когото са се прощавали преди години, е самоубият се през 1911 г. Димитър Бояджиев — един от любимите поети на Димчо Дебелянов, чиито стихове „Напрасно горд, напрасно окрилен“ той често възторжено е повтарял като точна лирическа формула на своите собствени настроения и състояния, предизвикани от безответната, неагирална на творческите му търсения и усилия социална среда. А кой е приятелят, с когото Димчо Дебелянов е посетил Яворов на смъртния му одър, с когото са мълчали, забравили един за друг, потънали в скръбен размисъл? Впрочем ето и текста на стихотворението „Спомен“, в което става ясно, че този приятел е бил Георги Райчев:

... *Аз пак съм сам и пак ридай
в сърце нестихналата зима...*

„— Седни. . . аз плача, виждаш, съжали ме. . .“
Той мина, седна и подпря глава
върху ръката си; седим, мълчиме,
а във душите ни горят слова
недоизречени; край нас, във мрака,
момчето само пред тезгяха чака
и ни поглежда скритом отстрана
всред глъхналата мъртва тишина.

„— Налей.“ Наливам; прием и мълчиме,
а между нас е призрак седнал ням;
гори сърцата ни печално име —
слепец, че е ненужен бил и сам
сред божии свят — при хората и нея:
тоз ден, уви, погребяхме ний Пейя. . .

Вървеше катафалката пред нас,
отрупана с цветя, венци и ленти;
наоколо шуми, от час на час
расте тъпна — приятели, студенти,
зяпачи и безлична сива сган. . .
Безсмислената пияна на живота
тоз ден изпращаше един призван,
току-що снет от кръста на Голгота. . .

Припада мрак; вечерен час звъни,
а ние все така седим, мълчиме;
навън огряват ярки светлини,
гърмят трамваи, мяркат се жени
във хишна голота, неутолими;
ечи градът от викове и звън,

готов за делничен, покоен сън,
забравил и светец, и свято име . . .

„ — Нaley . . . аз плача, виждаш, пожали ме . . . “

Всяко от стихотворенията в цикъла започва с мото из поезията на Димчо Дебелянов и неговото съдържание своеобразно се разгръща вътре в текста на деветте творби. Началото на сюжетната фабула е във второто стихотворение „Път“ с мото: „ . . . На лунния блясък вълните/заливат безлюдния път. . . “ В него Георги Райчев разказва за онзи ден на 20 август 1931 г. когато той, Димитър Подвързачов, Илия Дебелянов и артисти от кръжеца „Живо слово“ тръгват за Демирхисар, където в двора на старата църква „Благовещение“ бил погребан Димчо Дебелянов. По дългия път, безлюден и пращен, спомените връхлитат, звучи гласът на вечно живата поезия и тя възкресява в съзнанието на писателя любимия образ на мъртвия поет; двата стиха: „Аз умирам и светло се раждам/разнолика, нестройна душа. . . “ и следва тяхното разгрънато в лирически разказ конкретно съдържание и тълкуване в третото стихотворение „Образ“.

Той иде, ето го — висок, изправен,
широкоплещ и радостен младеж;
върви със полюляващ се вървеж —
ту буйно устремен, ту тих и бавен;
косите сякаш, че не са коси,
а червеникава, корава грива
младежката глава отведнъж покрива
и тежък кичур над чело виси.
Очите — сини са като небето,
като небето бързо се менят:
ту блика в тях смях весел на детето,
ту мятат мълнии и смъртен яд.
На устните трепти усмивка блага,
сърдечен смях и кротка доброта;
минава миг и в същите уста,
като че някой демон страшен влага
на пепелянка злъчния език.
Гърлите му продира яден вик,
изригват грозни думи на омраза
и сякаш сам молепсан от проказа,
като библейския окаян Йов,

наместо скъпи думи на любов —
проклетия жестоки се изливат
против съдбата, хората, света;
не думи — мечове ранят, убиват
кого де срещнат в тежка слепота.
Пробужда се със своята дива мощ
потайната, прокобна, люта нощ —
през мрака викат ядни гласове,
извиват бури, падат гръмове
и мълнии продират небесата;
тресе се, люшка се, ридай земята
и кървави я плискат ветрове. . .

На утрото смирен те пак посреща,
речта му е сърдечна и гореща,
а в погледа — разкаяние, вина:
отвяла бурята — грей бодро ведрина.
Какъв е, кой е ти не разгадаваш —
клет мъченик, светец или герой —
а радостен го само отминаваш
и шепнеш заплесен: — „Такъв е той!“

Позволих си да шитирам цялостно и това стихотворение, за по-пълна илюстрация на диалектния лирически разказ, в който образът на поета е огледално възпроизведен от вече разказаните спомени, които са по-достъпни от книгата „Димчови страници“ и всеки може да направи сравнението.

В следващите две стихотворения „Воин“ и „Гибел“ Георги Райчев възкресява пейзажа на боя на Южния фронт. В съзнанието му прозвучават ековете на миналото, пред очите му оживяват сивите редици на войниците и силуетът на Димчо Дебелянов сред тях. Писателят съпреживява асоциативно поезията, спомените си и спомените на Дебеляновите приятели от фронта, които с часове е слушал и записвал там по същите места през 1917 г.

Стихотворението „Тлен“ е с мото из първа част на „Легенда за разблудната царкния“: „ . . . Стени и сводове спокойна тлен прояжда. . . “ В него съвсем натуралистично Георги Райчев рисува картината на разкопаването на гроба и изваждането на Дебеляновите тленни останки. По-нататък в сюжетно-фабулната последователност на Райчевия разказ, който следва събитията на пътуването и едновременно с това се впуска в ретроспекции и интроспекции (невинаги много сполучливо), идва завръщането на тленните останки на поета в родината. На тази тема са посветени две стихотворения — „Назад към родната земя“ и „Бащин дом“.

Стихотворението „Бащин дом“ е предпоследно в цикъла и затваря кръга на сюжетната фабула. То е написано изцяло почти в диалог с елегията „Да се завърнеш в бащината къща“ и не само започва с мотото от нейните начални стихове, но и текстът му кореспондира дословно с нейния текст:

Завърнахме те в бащината къща...
Уви, не ти, а твойта глен се връща
и няма никога да сложиш крак
на врасналия в бурен бащин праг.
На клепките ти тегне сън, умора
и ако спреш пред срутената стряха,
не ще събудиш с плахи стъпки в двора
пред гостенин очакван радост плаха.
Нито ще срещнеш старата на прага
и сложил чело на безсилно рамо
да чезнеш в нейната усмивка блага
и дълго да повтаряш: мамо, мамо...

Заклучителната тема на реквиемно организираната творба е апотеоз. Такава с функцията на последното стихотворение в цикъла — „Во веки веков“, в което писателят става изразител на всенародната обич към големия поет и достойния син на България.

В началото на това стихотворение като мотото и в края му като цитат стои Дебеляновото четиристишие:

...Че ден за химни ти дочака,
дочака жътва в своя ден
и като слънце слезе в мрака,
от блясък царствен озарен...“

Тези думи на поета, написани в чест на Пенчо Славейков, изключително прилягат и на неговата собствена творческа и човешка съдба, а цитирането им е една от сполучливите находки в подбора и видитането на цитати в цикъла.

Цикълът „Димчови страници“ излиза в самостоятелна книга през август 1934 г. само в 500 екземпляра и се разпространява сред приятелите и почитателите на поета в чест на тържествата при откриването на Дебеляновия паметник в Копривщица. Той има значение не толкова като литературен факт сам за себе си, колкото като проява и жест от най-висок етичен разред, като документ от духовната биография на Дебеляновото поколение.

В този цикъл Георги Райчев е потърсил най-прекия, но и най-труден за него път на лирическия разказ, за да сподели и преосмисли отново спомена си за поета и приятеля, отново да се потопи в недовършения си диалог с него, онзи диалог, който му е бил необходим и в шастливите, и в трагичните мигове на собствения му творчески и житейски път.